ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PHILIPPE LÉGER
της 2ας Ιουνίου 2005 [1]

1. Μετά τις υποθέσεις Heininger [2] και Schulte [3], η παρούσα αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως αφορά, εκ νέου, την ερμηνεία της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεως εκτός εμπορικού καταστήματος [4], στο ειδικό πλαίσιο των επενδύσεων ακινήτων που πραγματοποιούσαν στη Γερμανία ιδιώτες κατά τη δεκαετία του '90.

2. Στην υπόθεση Heininger, το ζήτημα που είχε ανακύψει ήταν κατά πόσον η οδηγία μπορούσε να εφαρμοστεί σε συμβάσεις «στεγαστικού δανείου», δηλαδή σε συμβάσεις δανείου που συνάπτονται προς χρηματοδότηση αγοράς ακινήτου. Το Δικαστήριο απάντησε καταφατικά στο ερώτημα αυτό και κατέληξε ότι οι καταναλωτές οι οποίοι είχαν συνάψει τον εν λόγω τύπο συμβάσεως εκτός εμπορικού καταστήματος είχαν το δικαίωμα υπαναχωρήσεως που παρέχει το άρθρο 5 της οδηγίας. Το Δικαστήριο διευκρίνισε επίσης ότι η προθεσμία που προβλέπεται για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχωρήσεως άρχιζε να τρέχει από τη στιγμή κατά την οποία ο έμπορος ενημέρωσε, σύμφωνα με την υποχρέωση που υπέχει από το άρθρο 4 της οδηγίας, τον καταναλωτή για το δικαίωμά του να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση.

3. Στην υπόθεση Schulte, το ζήτημα ήταν κατά πόσον, όταν εντάσσονται σε μία και την αυτή χρηματοπιστωτική ενέργεια, η σύμβαση δανείου για την αγορά ακινήτου και η σύμβαση πωλήσεως ακινήτου μπορούν να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Μολονότι το Δικαστήριο δεν έχει ακόμη εκδώσει την απόφασή του, πρότεινα, με τις προτάσεις που ανέπτυξα στις 28 Σεπτεμβρίου 2004 [5], να δώσει αρνητική απάντηση στο ερώτημα αυτό. Υπενθυμίζω ότι η οδηγία αποκλείει ρητώς από το πεδίο εφαρμογής της τις συμβάσεις πωλήσεως ακινήτων και ότι, εν προκειμένω, η χρηματοπιστωτική ενέργεια έχει ως κύριο σκοπό την αγορά ακινήτου.

4. Η υπόθεση Schulte αφορά και τις συνέπειες της υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση δανείου. Πρόκειται για το κατά πόσον, δυνάμει του κοινοτικού δικαίου, η υπαναχώ-

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2001, C-481/99, (Συλλογή 2001, σ. I-9945, στο εξής: η υπόθεση Heininger).

3 — C-350/03, που εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου (στο εξής: η υπόθεση Schulte).

4 — ΕΕ L 372, σ. 31 (στο εξής: η οδηγία).

5 — Σημεία 52 έως 68.

ρηση από τη σύμβαση δανείου για την αγορά ακινήτου μπορεί ή πρέπει να συνεπάγεται τη λύση της συμβάσεως πωλήσεως ακινήτου. Συναφώς, ανέφερα ότι, στο μέτρο που η οδηγία αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής της τις συμβάσεις πωλήσεως ακινήτων, δεν είναι δυνατό να απαιτηθεί, βάσει της οδηγίας, να επηρεάζει η υπαναχώρηση από τη σύμβαση δανείου, κατά τον ένα ή τον άλλο τρόπο, την ισχύ της συμβάσεως πωλήσεως ακινήτου [6].

5. Η παρούσα υπόθεση αφορά εφεξής τις συνέπειες της υπαναχωρήσεως, όχι πλέον επί της συμβάσεως πωλήσεως ακινήτου, αλλά επί της ίδιας της συμβάσεως δανείου. Το Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen (Γερμανία) ερωτά αν εθνική διάταξη μπορεί να προβλέπει, σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση δανείου, υποχρέωση του καταναλωτή να επιστρέψει αμέσως το ποσόν του δανείου, εντόκως, ενώ το δάνειο αυτό κατεβλήθη, κατόπιν εντολής του καταναλωτή, απευθείας από την τράπεζα στον πωλητή του ακινήτου [7].

I — Το νομικό κοινοτικό πλαίσιο

6. Η οδηγία σκοπεί να εξασφαλίσει στους καταναλωτές των κρατών μελών ελάχιστη προστασία στον τομέα των συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος.

7. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κειμένου αυτού ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις συμβάσεις παροχής αγαθών ή υπηρεσιών από έναν έμπορο προς έναν καταναλωτή, οι οποίες συνάπτονται:

— κατά τη διάρκεια εκδρομής που οργανώνεται από τον έμπορο εκτός του εμπορικού του καταστήματος, ή

— κατά τη διάρκεια επίσκεψης του εμπόρου:

i) στο σπίτι του ίδιου ή άλλου καταναλωτή,

ii) στον τόπο εργασίας του καταναλωτή,

όταν η επίσκεψη δεν γίνεται μετά από ρητή αίτηση του καταναλωτή.»

6 — Αυτόθι, σημεία 74 έως 97.

7 — Το ερώτημα αυτό τέθηκε ήδη στην υπόθεση Schulte. Θεώρησα, εν τούτοις, ότι ήταν απαράδεκτο για τον λόγο ότι, κατ' εμέ, το αιτούν δικαστήριο δεν είχε εκθέσει επαρκώς τους λόγους που το στήριζαν (βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση Schulte, σημεία 101 έως 112).

8. Αντιθέτως, η οδηγία δεν έχει εφαρμογή, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο α', αυτής, «στις συμβάσεις για την κατασκευή, πώληση και μίσθωση ακινήτων ή στις συμβάσεις που αφορούν άλλα δικαιώματα σχετικά με ακίνητα».

9. Το άρθρο 4 της οδηγίας ορίζει ότι οι έμποροι οφείλουν να πληροφορούν τους καταναλωτές σχετικά με το δικαίωμά τους να υπαναχωρήσουν από τη σύμβαση μέσα στο χρονικό διάστημα που ορίζει το άρθρο 5 της οδηγίας.

10. Το άρθρο 5 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα να υπαναχωρήσει από τη μονομερή ανάληψη υποχρεώσεώς του, αποστέλλοντας ειδοποίηση μέσα σε προθεσμία τουλάχιστον επτά ημερών από την παραλαβή εκ μέρους του της υπόμνησης που αναφέρει το άρθρο 4, και σύμφωνα με τη διαδικασία και τους όρους που ορίζει η εθνική νομοθεσία. [...]

2. Η αποστολή της ειδοποίησης έχει ως συνέπεια την απαλλαγή του καταναλωτή από κάθε υποχρέωση που απορρέει από τη ματαιωθείσα σύμβαση.»

11. Όσον αφορά τις συνέπειες της υπαναχωρήσεως, το άρθρο 7 της οδηγίας αναφέρει τα εξής:

«Σε περίπτωση ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχωρήσεως εκ μέρους του καταναλωτή, οι έννομες συνέπειες της υπαναχωρήσεως διέπονται από τα εθνικά δίκαια, ιδίως όσον αφορά την απόδοση πληρωμών για αγαθά ή υπηρεσίες που έχουν παρασχεθεί και την επιστροφή αγαθών που έχουν παραληφθεί.»

II — Το εθνικό νομικό πλαίσιο

12. Στη Γερμανία, η οδηγία μεταφέρθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον νόμο της 16ης Ιανουαρίου 1986, περί της ανακλήσεως της δηλώσεως βουλήσεως σχετικά με συμβάσεις συναπτόμενες στο πλαίσιο κατ' οίκον πωλήσεων και παρόμοιες συναλλαγές (Gesetz über den Widerruf von Haustürgeschäften und ähnlichen Geschäften) [8].

13. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κειμένου αυτού ορίζει ότι, «[σ]ε περίπτωση υπαναχωρήσεως, έκαστος των συμβαλλομένων υποχρεούται να επιστρέψει στον αντισυμβαλλόμενο τις ληφθείσες παροχές».

8 — *BGBl.* I, σ.122 (στο εξής: «HWiG»).

14. Εξ άλλου, ο Γερμανός νομοθέτης μετέφερε στο εσωτερικό δίκαιο την οδηγία 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1986, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη [9], με τη θέσπιση του νόμου της 17ης Δεκεμβρίου 1990, περί καταναλωτικής πίστεως (Verbraucherkreditgesetz) [10]. Το άρθρο 9 του νόμου αυτού ορίζει τα εξής:

«1. Η σύμβαση πωλήσεως αποτελεί πράξη συνδεόμενη με σύμβαση δανείου όταν το δάνειο χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση του τιμήματος της πωλήσεως και οι δύο συμβάσεις πρέπει να θεωρηθούν ως αποτελούσες μια οικονομική ενότητα. Οικονομική ενότητα υπάρχει, ιδίως, όταν ο χορηγών το δάνειο συνεργάζεται με τον πωλητή για την προετοιμασία ή τη σύναψη της συμβάσεως δανείου.

2. Η δήλωση βουλήσεως του καταναλωτή προς σύναψη της συμβάσεως πωλήσεως είναι έγκυρη μόνον εάν ο καταναλωτής δεν ανακαλέσει [...] τη δήλωση βουλήσεως για τη σύναψη της συμβάσεως δανείου.

Η πληροφόρηση σχετικά με το δικαίωμα υπαναχωρήσεως [...] πρέπει να περιλαμβάνει τη μνεία ότι σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση δανείου επέρχεται η λύση και της υποκείμενης συμβάσεως πωλήσεως [...]. Εάν το καθαρό ποσό της πιστώσεως έχει ήδη καταβληθεί στον πωλητή, ο χορηγών το δάνειο υποκαθίσταται στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις του πωλητή που απορρέουν από τη σύμβαση πωλήσεως όσον αφορά τα έννομα αποτελέσματα της υπαναχωρήσεως. [...]»

15. Το άρθρο 3, παράγραφος 2, σημείο 2, του VerbrKrG διευκρινίζει ότι ορισμένες από τις διατάξεις του νόμου αυτού και μεταξύ άλλων το άρθρο 9, δεν εφαρμόζονται στις «συμβάσεις πιστώσεως στις οποίες η πίστωση εξαρτάται από τη σύσταση εμπράγματης ασφάλειας επί ακινήτου και χορηγείται υπό τις συνήθεις προϋποθέσεις που ισχύουν για πιστώσεις εξασφαλισμένες με εμπράγματη ασφάλεια και για την ενδιάμεση χρηματοδότησή τους».

III — Οι υποθέσεις της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

16. Στις αρχές της δεκαετίας του '90, μια οικοδομική εταιρία απέκτησε κατά κυριότητα οικόπεδο στο Steinenbronn, στην περιοχή της Στουτγκάρδης (Γερμανία), όπου ανήγειρε ξενοδοχειακό συγκρότημα το οποίο περιελάμβανε 188 διαμερίσματα. Ο σκοπός της ενέργειας αυτής ήταν να παρασχεθεί στους πελάτες, και κυρίως στους επιχειρηματίες, η δυνατότητα να στεγαστούν για πλείονες εβδομάδες πλησίον των ορίων της πόλεως της Στουτγκάρδης με εξασφάλιση αυτάρκειας, πράγμα το οποίο, λόγω της εξοικονομήσεως δαπανών προσωπικού, καθιστούσε δυνατή την προσφορά χαμηλότερων τιμών από αυτές των παρεμφερών ξενοδοχείων. Είχε προβλεφθεί ότι οι ιδιώτες αποκτούν τα διαμερίσματα αυτά στο πλαίσιο ευνοϊκού φορολογικού διακανονισμού.

9 — ΕΕ Ι. 42, σ. 48.

10 — *BGBl.* I, σ. 2840 (στο εξής: ο «VerbrKrG»).

17. Για να εξασφαλίσει τη διάθεση στο εμπόριο των διαμερισμάτων, η οικοδομική εταιρία συνεργάστηκε με δύο φορείς: μια λαϊκή τράπεζα, την Crailsheimer Volksbank eG (στο εξής: η τράπεζα), η οποία είχε αναλάβει να χορηγήσει τα δάνεια στους ιδιώτες και μια εταιρία πωλήσεων, η οποία χρησιμοποιούσε με τη σειρά της ανεξάρτητους μεσίτες, μεταξύ των οποίων ένα μεσίτη επονομαζόμενο «W».

18. Στις τρεις διαφορές της κύριας δίκης, ο τρόπος επιχειρηματικής δραστηριότητας του μεσίτη W. ήταν παρεμφερής: εμφανιζόταν απρόσκλητος στους ιδιώτες, τους εξέθετε την εξοικονόμηση δαπανών που πραγματοποιούνταν με την αγορά του διαμερίσματος και τον φορολογικό διακανονισμό και, στη συνέχεια, τους καλούσε να υπογράψουν σύμβαση στεγαστικού δανείου με την τράπεζα. Ενίοτε φαινόταν ότι τα έσοδα των προσώπων με τα οποία διεξάγονταν οι διαπραγματεύσεις ήσαν ανεπαρκή για να καλύψουν τις μηνιαίες δόσεις, αλλά ο μεσίτης διαβεβαίωνε ότι το φορολογικό πλεονέκτημα που προέκυπτε από τον διακανονισμό θα αντιστάθμιζε τις δυσχέρειες της επιστροφής. Με τον τρόπο αυτόν συνήφθησαν πλείονες συμβάσεις στεγαστικού δανείου με την τράπεζα κατά το έτος 1992.

19. Σύντομα, εν τούτοις, η δραστηριότητα της ξενοδοχειακής επιχειρήσεως αποδείχθηκε ελλειμματική. Οι διάφορες εταιρίες που εμπλέκονταν στην κατασκευή και στην εκμετάλλευση του ξενοδοχειακού συγκροτήματος πτώχευσαν και οι επενδυτές, οι οποίοι υπολόγιζαν στα έσοδα που προέρχονταν από τη μίσθωση του διαμερίσματός τους, δεν ήσαν πλέον σε θέση να αποπληρώσουν το δάνειο. Επιπλέον, κατέστη σαφές ότι ήταν αδύνατη η ιδιωτική ή ατομική εκμετάλλευση των διαμερισμάτων [11].

20. Κατά συνέπεια, η τράπεζα αποφάσισε να εναγάγει τους επενδυτές ενώπιον των γερμανικών δικαστηρίων και, ιδίως, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Οι επενδυτές αποφάσισαν να υπαναχωρήσουν από τη σύμβαση δανείου, ισχυριζόμενοι ότι η σύμβαση αυτή είχε συναφθεί εκτός εμπορικού καταστήματος, κατ'οίκον, υπό την έννοια της οδηγίας και ότι η τράπεζα είχε παραλείψει να τους ενημερώσει για το δικαίωμά τους να υπαναχωρήσουν από τη σύμβαση κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως αυτής.

21. Επιληφθέν τριών από τις διαφορές αυτές, το Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen έκρινε ότι η λύση εξηρτάτο από την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου και αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα τέσσερα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συνάδει προς το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ [...] το να εξαρτώνται τα δικαιώματα του καταναλωτή, ιδίως το δικαίωμα υπαναχωρήσεως, όχι μόνον από τη σύναψη συμβάσεως εκτός εμπορικού καταστήματος κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1 της οδηγίας [...], αλλά και από πρόσθετα κριτήρια καταλογισμού, όπως η συνειδητά εκ μέρους του εμπόρου προκληθείσα μεσολάβηση τρίτου στη

11 — Βλ. την απόφαση περί παραπομπής (σ. 4 και 5).

σύναψη της συμβάσεως ή η αμέλεια του εμπόρου όσον αφορά τις ενέργειες του τρίτου στα πλαίσια συναλλαγής εκτός εμπορικού καταστήματος;

2) Συνάδει προς το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ [...] το γεγονός ότι ο δανειολήπτης επί αγοράς ακινήτου, ο οποίος όχι μόνο συνήψε τη σύμβαση δανείου εκτός εμπορικού καταστήματος, αλλά ταυτοχρόνως προκάλεσε την αποπληρωμή των αξιών σε λογαριασμό ο οποίος δεν υπόκειται πλέον πρακτικά στη διάθεσή του εκτός εμπορικού καταστήματος, οφείλει να επιστρέψει τις αξίες στον δανειοδότη σε περίπτωση υπαναχωρήσεως;

3) Συνάδει προς το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ [...] το γεγονός ότι ο δανειολήπτης επί αγοράς ακινήτου, εφόσον μετά την υπαναχώρηση οφείλει να επιστρέψει το δάνειο, πρέπει να το επιστρέψει όχι με τις προβλεπόμενες στη σύμβαση δόσεις, αλλά πάραυτα ως ενιαίο ποσό;

4) Συνάδει προς το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ [...] το γεγονός ότι ο δανειολήπτης επί αγοράς ακινήτου, εφόσον υποχρεούται και στην περίπτωση της υπαναχωρήσεως σε επιστροφή του δανείου, πρέπει να επιβαρυνθεί με το επιτόκιο της αγοράς για το δάνειο;»

IV — Το αντικείμενο των προδικαστικών ερωτημάτων

22. Το προδικαστικό ερώτημα του Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen περιέχει δύο κατηγορίες ερωτημάτων.

23. Η πρώτη αφορά τις προϋποθέσεις της υπαναχωρήσεως. Πρόκειται για το κατά πόσον η εφαρμογή της οδηγίας, και ειδικότερα η άσκηση του δικαιώματος υπαναχωρήσεως που προβλέπει το άρθρο 5 αυτής, μπορεί να εξαρτάται από προϋποθέσεις εκτός της συνάψεως συμβάσεως εκτός εμπορικού καταστήματος, υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας [12].

24. Η δεύτερη κατηγορία αφορά τις συνέπειες της υπαναχωρήσεως. Πρόκειται για τον καθορισμό του κατά πόσον, στην περίπτωση ενιαίας χρηματοπιστωτικής ενέργειας που περιλαμβάνει, όπως εν προκειμένω, σύμβαση στεγαστικού δανείου και σύμβαση πωλήσεως ακινήτου, μια εθνική διάταξη μπορεί να προβλέψει, επί υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση δανείου, την υποχρέωση του καταναλωτή να επιστρέψει πάραυτα το ποσό του δανείου, εντόκως με το επιτόκιο της αγοράς, ενώ το ποσόν αυτό καταβλήθηκε, βάσει των οδηγιών του καταναλωτή, απευθείας από τον πιστωτικό οργανισμό στον πωλητή του ακινήτου [13].

12 — Πρώτο προδικαστικό ερώτημα.

13 — Δεύτερο, τρίτο και τέταρτο προδικαστικό ερώτημα.

25. Θα εξετάσω τα ερωτήματα αυτά διαδοχικά.

V — Επί των προϋποθέσεων της υπαναχωρήσεως (πρώτο ερώτημα)

26. Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, ειδικότερα, αν τα άρθρα 1 και 2 της οδηγίας πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι, όταν ένας τρίτος παρεμβαίνει εν ονόματι ή για λογαριασμό του εμπόρου στις διαπραγματεύσεις ή στη σύναψη της συμβάσεως, η εφαρμογή της οδηγίας μπορεί να εξαρτάται όχι μόνον από την προϋπόθεση ότι η σύμβαση συνήφθη σε μια από τις αντικειμενικές καταστάσεις που αφορά το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας αλλά και από άλλες υποκειμενικές προϋποθέσεις, και ιδίως από την προϋπόθεση ότι ο έμπορος γνώριζε ή έπρεπε να γνωρίζει τις ενέργειες του τρίτου.

27. Στην απόφασή του περί παραπομπής, το Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen διευκρινίζει ότι στη Γερμανία υφίσταται διαμάχη ως προς τις ακριβείς προϋποθέσεις ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχωρήσεως που καθιερώνει η οδηγία.

28. Κατά παγία νομολογία, το Bundesgerichtshof (Γερμανία) εκτιμά, πράγματι, ότι το δικαίωμα υπαναχωρήσεως που προβλέπει η οδηγία δεν μπορεί να ασκηθεί παρά μόνον εφόσον συντρέχει περίπτωση συνάψεως συμβάσεως κατ' οίκον, υπό την έννοια της οδηγίας, *και* ότι η εν λόγω περίπτωση συνάψεως συμβάσεως πρέπει να «καταλογισθεί» στον έμπορο. Επομένως, όταν, όπως στην προκειμένη περίπτωση, συνήφθη σύμβαση με τη μεσολάβηση τρίτου, ο καταναλωτής δεν μπορεί να επικαλεσθεί το δικαίωμά του υπαναχωρήσεως παρά μόνον εάν είναι αποδεδειγμένο ότι ο έμπορος γνώριζε ή, τουλάχιστον, όφειλε να γνωρίζει τη συμπεριφορά του τρίτου.

29. Το αιτούν δικαστήριο, όπως και άλλα γερμανικά δικαστήρια, φρονεί ότι η εν λόγω προϋπόθεση καταλογισμού είναι ασυμβίβαστη προς την οδηγία. Προσθέτει ότι, εάν ίσχυε εν προκειμένω, οι εναγόμενοι της κυρίας δίκης δεν θα μπορούσαν να ασκήσουν το δικαίωμά τους υπαναχωρήσεως, εφόσον ο μεσολαβητής W. αποτελούσε τον τελευταίο κρίκο μιας αλυσίδας πλειόνων ανεξαρτήτων εταιριών και ήταν, επομένως, εντελώς άγνωστος στην τράπεζα.

30. Το Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen έκρινε, κατά συνέπεια, αναγκαίο να ερωτήσει το Δικαστήριο αν η οδηγία απαγορεύει την επίδικη προϋπόθεση.

31. Νομίζω ότι η απόφαση της 22ας Απριλίου 1999, Travel Vac [14], θα μπορούσε να παράσχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να απαντήσει με συντομία στο ερώτημα αυτό.

14 — C-423/97, Συλλογή 1999, σ. I-2195.

32. Πράγματι, με την απόφαση εκείνη, το Δικαστήριο αντιμετώπισε ερωτήματα ως προς τις προϋποθέσεις ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχωρήσεως του άρθρου 5 της οδηγίας. Ακριβέστερα, του υποβλήθηκε το ερώτημα αν, για να μπορεί ο καταναλωτής να ασκήσει το δικαίωμα υπαναχωρήσεως, ήταν αρκετό ότι η σύμβαση είχε συναφθεί υπό συνθήκες όπως αυτές που περιγράφει το άρθρο 1 της οδηγίας ή αν χρειαζόταν να αποδειχθεί, επιπλέον, η ύπαρξη άλλων περιστάσεων, όπως το γεγονός ότι ο καταναλωτής επηρεάστηκε ή χειραγωγήθηκε από τον έμπορο.

33. Στηριζόμενο στον σκοπό της οδηγίας, το Δικαστήριο έδωσε αρνητική απάντηση στο ερώτημα.

34. Τόνισε, κατ' ουσίαν, ότι η οδηγία παρείχε δικαίωμα υπαναχωρήσεως στον καταναλωτή με τον ειδικό σκοπό να τον προστατεύσει κατά του στοιχείου της εκπλήξεως που είναι συμφυές στη σύναψη συμβάσεων κατ' οίκον. Πράγματι, από το προοίμιο της οδηγίας προκύπτει [15] ότι οι συμβάσεις που συνάπτονται εκτός του καταστήματος του εμπόρου χαρακτηρίζονται γενικώς από το γεγονός ότι η πρωτοβουλία των διαπραγματεύσεων πηγάζει από τον έμπορο και ότι ο καταναλωτής δεν έχει, κατ' ουδένα τρόπο, προετοιμασθεί για τις διαπραγματεύσεις αυτές. Ο καταναλωτής δεν είναι, κατά συνέπεια, σε θέση να συγκρίνει την προσφορά του εμπόρου με άλλες προσφορές και μπορεί, επομένως, να βρεθεί σε αδυναμία εκτιμήσεως όλων των συνεπειών των πράξεών του.

35. Πράγματι, το Δικαστήριο έκρινε ότι, για να μπορεί να ασκήσει το δικαίωμα υπαναχωρήσεως που προβλέπει η οδηγία, είναι αρκετό ότι ο καταναλωτής «βρίσκεται σε μία από τις *αντικειμενικές* καταστάσεις που περιγράφει το άρθρο 1 [της] οδηγίας» και ότι «συγκεκριμένη συμπεριφορά ή πρόθεση χειραγωγήσεως εκ μέρους του εμπόρου δεν απαιτούνται» [16].

36. Κατά συνέπεια, φρονώ ότι δεν συνάδει προς τη νομολογία του Δικαστηρίου η προϋπόθεση του καταλογισμού που θέτει το γερμανικό δίκαιο.

37. Προτείνω, επομένως, στο Δικαστήριο να απαντήσει υπό την έννοια ότι, όταν παρεμβαίνει στις διαπραγματεύσεις ή στη σύναψη της συμβάσεως τρίτος εν ονόματι ή για λογαριασμό του εμπόρου, η εφαρμογή της οδηγίας δεν μπορεί να εξαρτάται από άλλες προϋποθέσεις εκτός αυτών που προβλέπει το άρθρο 1 του κειμένου αυτού και, ιδίως, από την προϋπόθεση ότι ο έμπορος γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει τις ενέργειες του τρίτου.

15 — Τέταρτη αιτιολογική σκέψη.

16 — Σκέψη 43 (η υπογράμμιση δική μου).

VI — Επί των συνεπειών της υπαναχωρήσεως

38. Το δεύτερο, το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα αφορούν τις συνέπειες της υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση του δανείου.

39. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 7 της οδηγίας, «οι έννομες συνέπειες της υπαναχωρήσεως διέπονται από τα εθνικά δίκαια, ιδίως όσον αφορά την απόδοση πληρωμών για αγαθά ή υπηρεσίες που έχουν παρασχεθεί και την επιστροφή αγαθών που έχουν παραληφθεί».

40. Πρέπει, επίσης, να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 10, πρώτο εδάφιο, ΕΚ, τα κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο κατάλληλο να εξασφαλίσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα Συνθήκη ή απορρέουν από πράξεις των οργάνων της Κοινότητας. Μεταξύ των πράξεων αυτών περιλαμβάνονται οι οδηγίες οι οποίες, σύμφωνα με το άρθρο 249, τρίτο εδάφιο, ΕΚ, δεσμεύουν κάθε κράτος μέλος στο οποίο απευθύνονται όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Η υποχρέωση αυτή συνεπάγεται, για έκαστο των κρατών μελών αποδεκτών οδηγίας, την υποχρέωση λήψεως, στο πλαίσιο της εθνικής έννομης τάξεως, όλων των αναγκαίων μέτρων για την εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της επίμαχης οδηγίας, σύμφωνα με τον σκοπό που αυτή επιδιώκει [17].

17 — Βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 17ης Ιουνίου 1999, C-336/97, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1999, σ. I-3771, σκέψη 19)· της 8ης Μαρτίου 2001, C-97/00, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 2001, σ. I-2053, σκέψη 9)· της 7ης Μαΐου 2002, C-478/99, Επιτροπή κατά Σουηδίας (Συλλογή 2002, σ. I-4147, σκέψη 15), και της 5ης Δεκεμβρίου 2002, C-324/01, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 2002, σ. I-11197, σκέψη 18).

41. Στην παρούσα υπόθεση, το Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen κρίνει ότι τα μέτρα που έλαβαν οι γερμανικές αρχές και, ειδικότερα, η νομολογία του Bundesgerichtshof δεν παρέχουν τη δυνατότητα εξασφαλίσεως της πλήρους αποτελεσματικότητας της οδηγίας. Κατά το αιτούν δικαστήριο, τα μέτρα αυτά μπορούν να αποτρέψουν τον δανειολήπτη από την άσκηση του δικαιώματος υπαναχωρήσεως και είναι, κατά συνέπεια, αντίθετα προς τον σκοπό προστασίας των καταναλωτών που επιδιώκει η οδηγία.

42. Το ίδιο ισχύει για την υποχρέωση αποπληρωμής που επιβάλλεται στον καταναλωτή (σημείο Α κατωτέρω), για τον άμεσο χαρακτήρα της αποπληρωμής (σημείο Β κατωτέρω) και για την υποχρέωση καταβολής των τόκων υπερημερίας (σημείο Γ κατωτέρω).

Α — *Επί της υποχρεώσεως αποπληρωμής (δεύτερο ερώτημα)*

43. Με το δεύτερο ερώτημά του, το Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen ερωτά αν, στην περίπτωση ενιαίας χρηματοπιστωτικής ενέργειας που περιλαμβάνει σύμβαση στεγαστικού δανείου και σύμβαση πωλήσεως ακινήτου, αντιβαίνει προς τα άρθρα 5 και 7 της οδηγίας εθνική διάταξη η οποία προβλέπει, σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση δανείου, την υποχρέωση του καταναλωτή να αποπληρώσει το ποσόν του δανείου στον πιστωτικό οργανισμό, ενώ το ποσόν αυτό καταβλήθηκε, κατόπιν εντολών του καταναλωτή, απευθείας από τον εν λόγω οργανισμό στον πωλητή του ακινήτου.

44. Το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, του HWiG, ο καταναλωτής υποχρεούται, σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση, να επιστρέψει τις παροχές που έλαβε δυνάμει της συμβάσεως αυτής στον αντισυμβαλλόμενο. Προσθέτει ότι το Bundesgerichtshof συνήγαγε από τη διάταξη αυτή ότι, σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση, ο δανειολήπτης είναι υποχρεωμένος να επιστρέψει το ποσόν του δανείου στον πιστωτικό οργανισμό, ακόμη και αν το ποσόν αυτό καταβλήθηκε απευθείας σε τρίτον, εν προκειμένω στην οικοδομική εταιρία.

45. Το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι η υποχρέωση αυτή είναι αντίθετη προς την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας. Κατά το δικαστήριο αυτό, έχει ως συνέπεια τη διατήρηση της επιβολής στον καταναλωτή των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη σύμβαση δανείου, ενώ, λόγω της καταβολής του δανείου σε τρίτον, ο καταναλωτής ουδέποτε είχε, στην πραγματικότητα, το «δικαίωμα ελεύθερης διαθέσεως» του ποσού του δανείου αυτού [18].

46. Νομίζω ότι το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου ως προς το σημείο αυτό στηρίζεται σε εσφαλμένη υπόθεση: δεν φαίνεται ακριβές να λεχθεί ότι, εν προκειμένω, ο καταναλωτής δεν μπόρεσε να διαθέσει το ποσόν του δανείου.

47. Πράγματι, από τα στοιχεία του φακέλου [19] προκύπτει ότι το ποσόν του δανείου καταβλήθηκε απευθείας από την τράπεζα στην οικοδομική εταιρία βάσει των εντολών που είχε δώσει συναφώς ο δανειολήπτης: οι συμβάσεις δανείου που υπέγραψαν οι εναγόμενοι της κύριας δίκης προέβλεπαν ρητώς ότι η τράπεζα θα κατέβαλλε το καθαρό ποσόν του δανείου στην οικοδομική εταιρία προκειμένου να εξασφαλίσει τη χρηματοδότηση του διαμερίσματος του «boarding house». Από νομικής απόψεως, ο καταναλωτής επέλεξε, επομένως, ελεύθερα να χρησιμοποιήσει το ποσόν του δανείου για την αγορά του διαμερίσματος, ενώ η τράπεζα περιορίστηκε στην εκτέλεση των εντολών του ως προς το σημείο αυτό.

48. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, δύσκολα μπορώ να αντιληφθώ ως προς ποίο σημείο αντιβαίνει προς την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας η υποχρέωση αποπληρωμής που επιβάλλεται στον καταναλωτή.

49. Νομίζω ότι αυτό θα μπορούσε να συμβαίνει μόνον εάν ο καταναλωτής δεν είχε λάβει καμία παροχή ως αντιστάθμισμα της πληρωμής που κατέβαλε. Στην περίπτωση αυτή, θα επρόκειτο για αδικαιολόγητο πλουτισμό του αποδέκτη της πληρωμής και θα μπορούσε πράγματι να τεθεί το ερώτημα αν η πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας θα έπρεπε να αντιταχθεί στο αποτέλεσμα αυτό. Πάντως, εν προκειμένω, είναι σαφές ότι ο δανειολήπτης έλαβε παροχή ως αντιστάθμισμα της πληρωμής του εφόσον απέκτησε την κυριότητα διαμερίσματος του «boarding house».

50. Φαίνεται ότι, στην πραγματικότητα, το πρόβλημα στις υποθέσεις της κύριας δίκης δεν οφείλεται στο γεγονός ότι η πληρωμή

18 — Απόφαση περί παραπομπής (σ. 13 και 14)
19 — Αυτόθι.

πραγματοποιήθηκε απευθείας σε τρίτον. Οφείλεται στο γεγονός ότι, για να μπορέσουν να επιστρέψουν το δάνειο στην τράπεζα, οι καταναλωτές θα έπρεπε να μεταπωλήσουν το διαμέρισμά τους, πράγμα το οποίο, ως φαίνεται, αποδεικνύεται δύσκολο.

51. Πράγματι, κατά τα στοιχεία που διαβίβασε το αιτούν δικαστήριο [20], η αξία του διαμερίσματος μειώθηκε υπερβολικά. Επιπλέον, το Bundesgerichtshof αρνείται να θεωρήσει ότι η σύμβαση δανείου και η σύμβαση πωλήσεως ακινήτου αποτελούν «οικονομική ενότητα» υπό την έννοια του άρθρου 9 του VerbrKrG, πράγμα το οποίο θα είχε, εν τούτοις, ως συνέπεια να γίνεται δεκτό ότι η υπαναχώρηση από τη σύμβαση δανείου συνεπάγεται αυτομάτως τη λύση της συμβάσεως πωλήσεως ακινήτου [21].

52. Πάντως, όπως ανέφερα στις προτάσεις μου στην υπόθεση Schulte, η οδηγία δεν περιέχει καμία διάταξη η οποία μπορεί να προβληθεί λυσιτελώς ως προς το σημείο αυτό.

53. Αφενός, το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας αποκλείει ρητώς από το πεδίο εφαρμογής του κειμένου αυτού τις συμβάσεις σχετικά με την πώληση ακινήτων και η οδηγία δεν μπορεί, κατά συνέπεια, να εφαρμοστεί σε σύμβαση πωλήσεως ακινήτου, ακόμη και όταν η σύμβαση αυτή εντάσσεται σε ενιαία χρηματοπιστωτική ενέργεια [22]. Αφετέρου, είναι προφανές ότι, μολονότι η οδηγία αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής της τις συμβάσεις πωλήσεως ακινήτων, δεν μπορεί να απαιτεί να συνεπάγεται η υπαναχώρηση από τη σύμβαση δανείου για την αγορά ακινήτου, κατά τον ένα ή τον άλλο τρόπο, την ακυρότητα της συμβάσεως πωλήσεως ακινήτου [23].

54. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι δεν αντιβαίνει προς την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας η επίδικη υποχρέωση αποπληρωμής. Προτείνω, κατά συνέπεια, στο Δικαστήριο να δώσει στο δεύτερο ερώτημα απάντηση υπό την έννοια ότι, στην περίπτωση ενιαίας χρηματοπιστωτικής ενέργειας που περιλαμβάνει σύμβαση στεγαστικού δανείου και σύμβαση πωλήσεως ακινήτου, δεν αντιβαίνει προς τα άρθρα 5 και 7 της οδηγίας εθνική διάταξη η οποία προβλέπει, σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση δανείου, την υποχρέωση του καταναλωτή να αποπληρώσει το δάνειο στον πιστωτικό οργανισμό εφόσον, κατόπιν εντολών του δανειολήπτη, το ποσόν αυτό καταβλήθηκε απευθείας από τον εν λόγω οργανισμό στον πωλητή του ακινήτου.

B — *Επί της υποχρεώσεως άμεσης αποπληρωμής (τρίτο ερώτημα)*

55. Με το τρίτο ερώτημά του, το Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen ερωτά

20 — Απόφαση περί παραπομπής (σ. 4 και 5).

21 — Επί των λεπτομερειών της προβληματικής αυτής, βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση Schulte (σημεία 27 έως 36).

22 — Αυτόθι, σημεία 51 έως 68.

23 — Αυτόθι, σημεία 74 έως 97.

αν αντιβαίνει προς τα άρθρα 5 και 7 της οδηγίας εθνική διάταξη η οποία προβλέπει, σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από σύμβαση δανείου, την υποχρέωση του καταναλωτή να επιστρέψει αμέσως στον δανειοδότη οργανισμό τα ποσά που έλαβε δυνάμει της συμβάσεως αυτής.

56. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, κατά τη νομολογία του Bundesgerichtshof, ο καταναλωτής που υπαναχωρεί από τη σύμβαση δανείου την οποία έχει συνάψει είναι υποχρεωμένος να αποπληρώσει το δάνειο όχι πλέον κατά τις ημερομηνίες που προβλέπει η εν λόγω σύμβαση, αλλά αμέσως και εφάπαξ.

57. Το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι η υποχρέωση αυτή είναι αντίθετη προς την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας. Πράγματι, συνεπάγεται την άμεση πληρωμή σημαντικού ποσού, το οποίο ανέρχεται σε περισσότερα από 50 000 ευρώ και θα κατέληγε γενικώς στην αφερεγγυότητα του καταναλωτή. Η υποχρέωση άμεσης αποπληρωμής του δανείου θα είχε, επομένως, ως συνέπεια να θέσει τον καταναλωτή σε λιγότερο ευνοϊκή θέση απ' ό,τι αν συνέχιζε να εκτελεί τη σύμβαση δανείου και να καταβάλλει τις μηνιαίες δόσεις κατά τις συνομολογηθείσες ημερομηνίες. Υπό την έννοια αυτή, η επίδικη υποχρέωση θα ήταν ικανή να αποτρέψει τον καταναλωτή από την άσκηση του δικαιώματος υπαναχωρήσεως και θα στερούσε την οδηγία από την πρακτική της αποτελεσματικότητα.

58. Καθ' όσον με αφορά, δεν συμμερίζομαι την ανάλυση του αιτούντος δικαστηρίου.

59. Πράγματι, είναι γνωστό ότι, κατά το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας, η κοινοποίηση της υπαναχωρήσεως «έχει ως συνέπεια την απαλλαγή του καταναλωτή από κάθε υποχρέωση που απορρέει από τη ματαιωθείσα σύμβαση».

60. Είναι προφανές, πάντως, ότι η ακύρωση των υποχρεώσεων του καταναλωτή, δηλαδή η επιστροφή του κεφαλαίου και των τόκων, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά μόνον υπό την προϋπόθεση επαναφοράς των πραγμάτων στην αρχική τους κατάσταση. Ελλείψει επαναφοράς, ο δανειολήπτης θα πλούτιζε αδικαιολόγητα και η οδηγία θα καθίστατο σύντομα, για τους μη ευσυνείδητους καταναλωτές, μέσον αυθαίρετου πλουτισμού. Η υποχρέωση άμεσης επιστροφής των ποσών που ελήφθησαν δυνάμει της συμβάσεως φαίνεται, επομένως, ως η λογική συνέπεια της υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση δανείου. Συναφώς, θα υπενθυμίσω, άλλωστε, ότι το άρθρο 7 της οδηγίας αναφέρει ως πρώτο παράδειγμα των νομικών συνεπειών της υπαναχωρήσεως —που πρέπει να ρυθμισθούν από το εθνικό δίκαιο— την «απόδοση» των πληρωμών που αφορούν αγαθά ή παροχές υπηρεσιών καθώς και την «επιστροφή» των εμπορευμάτων που παραλήφθηκαν.

61. Η εν λόγω υποχρέωση επιστροφής περιλαμβάνεται και σε ορισμένα κοινοτικά κείμενα, όπως η πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την εναρμόνιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών στον τομέα της

καταναλωτικής πίστεως [24]. Το κείμενο αυτό προβλέπει, πράγματι, ότι, στον τομέα της καταναλωτικής πίστεως, ο καταναλωτής διαθέτει προθεσμία δεκατεσσάρων ημερών για να ανακαλέσει την αποδοχή της συμβάσεως δανείου. Διευκρινίζει, εν τούτοις, ότι η προσφυγή στο εν λόγω δικαίωμα υπαναχωρήσεως υποχρεώνει τον καταναλωτή να «επιστρέψει *ταυτόχρονα* στον δανειοδότη τα ποσά που έλαβε δυνάμει της συμβάσεως δανείου» [25].

62. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι η επίδικη υποχρέωση δεν θίγει την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας.

63. Προτείνω, κατά συνέπεια, στο Δικαστήριο να απαντήσει στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα ότι δεν αντιβαίνει προς τα άρθρα 5 και 7 της οδηγίας εθνική διάταξη η οποία προβλέπει ότι, σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από σύμβαση δανείου, ο καταναλωτής υποχρεούται να επιστρέψει αμέσως στον δανειοδότη οργανισμό τα ποσά που έλαβε δυνάμει της συμβάσεως αυτής.

Γ — *Επί της καταβολής των νομίμων τόκων (τέταρτο ερώτημα)*

64. Με το τέταρτο και τελευταίο ερώτημα, το Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen ερωτά αν αντιβαίνει προς τα άρθρα 5 και 7 της οδηγίας εθνική διάταξη η οποία προβλέπει ότι, σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από σύμβαση δανείου, ο δανειολήπτης έχει την υποχρέωση να επιστρέψει στον πιστωτικό οργανισμό όχι μόνον τα ποσά που έλαβε δυνάμει της συμβάσεως αυτής, αλλά και τους τόκους επί των εν λόγω ποσών που υπολογίζονται με το επιτόκιο της αγοράς.

65. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, κατά τη νομολογία του Bundesgerichtshof, ο καταναλωτής ο οποίος υπαναχωρεί από τη σύμβαση δανείου που συνήψε υποχρεούται να καταβάλει στον πιστωτικό οργανισμό τους τόκους, με το επιτόκιο της αγοράς, επί των ποσών που έλαβε δυνάμει της συμβάσεως αυτής.

66. Το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι η υποχρέωση αυτή είναι αντίθετη προς την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας. Διευκρινίζει, πράγματι, ότι οι τόκοι είναι δυνατόν να αντιπροσωπεύουν σημαντικό ποσό ιδίως όταν, όπως στην προκειμένη περίπτωση, η υπαναχώρηση πραγματοποιείται πολύ μεταγενέστερα της συνάψεως της συμβάσεως. Η υποχρέωση καταβολής των τόκων θα μπορούσε, κατά συνέπεια, να ερμηνευθεί ως ποινή που επιβάλλεται στον καταναλωτή λόγω της ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχωρήσεως. Πάντως, όπως υπενθυμίζει το αιτούν δικαστήριο, το Δικαστήριο έκρινε, με την προπαρατεθείσα απόφαση Travel Vac, ότι η οδηγία απαγορεύει να επιβάλλεται με σύμβαση στον καταναλωτή η καταβολή κατ' αποκοπήν αποζημιώσεως για τον λόγο και μόνον ότι ασκεί το δικαίωμα υπαναχωρήσεως.

67. Το αιτούν δικαστήριο, καθώς και μερίδα της γερμανικής θεωρίας, εκτιμά, κατά συνέ-

24 — COM(2002) 443 τελικό της 11.9.2002 (ΕΕ C 331 E, σ. 200).
25 — Άρθρο 11, παράγραφος 3 (η υπογράμμιση δική μου).

πεια, ότι η υποχρέωση καταβολής τόκων είναι ικανή να αποτρέψει τον καταναλωτή από την άσκηση του δικαιώματος υπαναχωρήσεως και ότι στερεί, κατά συνέπεια, την οδηγία από την πρακτική της αποτελεσματικότητα.

68. Εκ προοιμίου, πρέπει να τονισθεί ότι η λύση που συνάγεται η την προπαρατεθείσα απόφαση Travel Vac δεν μπορεί να εφαρμοσθεί στην υπό κρίση υπόθεση.

69. Πράγματι, στην υπόθεση εκείνη, το επίμαχο μέτρο ήταν μια συμβατική ρήτρα η οποία επέβαλλε την καταβολή κατ' αποκοπήν αποζημιώσεως για τη ζημία που προκάλεσε ο καταναλωτής στον έμπορο λόγω του ότι άσκησε το δικαίωμα υπαναχωρήσεως. Το Δικαστήριο έκρινε, όντως, ότι η οδηγία απαγόρευε την καταβολή των εντόκων αυτών αποζημιώσεων για τον λόγο ότι κατέληγε στον κολασμό του καταναλωτή επειδή άσκησε το δικαίωμα υπαναχωρήσεως [26]. Έκρινε το αποτέλεσμα αυτό αντίθετο στον προστατευτικό σκοπό της οδηγίας, ο οποίος έγκειται ακριβώς στο να παρεμποδίσει τον καταναλωτή να αναλάβει χρηματοπιστωτικές υποχρεώσεις χωρίς να είναι προετοιμασμένος γι' αυτές [27].

70. Πάντως, εν προκειμένω, η υποχρέωση καταβολής που υπέχει ο καταναλωτής είναι θεμελιωδώς διαφορετική. Δεν σκοπεί στην αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη ο πιστωτικός οργανισμός λόγω της ματαιώσεως της συμβάσεως. Σκοπεί απλώς να καλύψει τα έσοδα που δημιούργησε το χρήμα που καταβλήθηκε από τον πιστωτικό οργανισμό κατά τον χρόνο κατά τον οποίο βρισκόταν στη διάθεση του καταναλωτή [28]. Η επίμαχη υποχρέωση καταβολής στην παρούσα υπόθεση δεν είναι, κατά συνέπεια, παρεμφερής προς την υποχρέωση που εξετάσθηκε στην προπαρατεθείσα υπόθεση Travel Vac.

71. Κατόπιν της ανωτέρω διευκρινίσεως, φρονώ ότι, κατ' αρχήν, δεν αντιβαίνει προς την οδηγία εθνική διάταξη που επιβάλλει την καταβολή νομίμων τόκων σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από σύμβαση δανείου.

72. Πράγματι, στο μέτρο που η υπαναχώρηση έχει ως συνέπεια την αναδρομική ακύρωση της συμβάσεως, φαίνεται φυσικό να επανέρχονται τα πράγματα στην κατάσταση στην οποία βρίσκονταν πριν από τη σύναψη της συμβάσεως. Επειδή θεωρείται ότι ο δανειολήπτης ουδέποτε έλαβε δάνειο, είναι λογικό να επιστρέφει όχι μόνον τα ποσά που έλαβε δυνάμει της συμβάσεως, αλλά και τους τόκους, δηλαδή τα έσοδα που τα ποσά αυτά θα είχαν δημιουργήσει εάν είχαν παραμείνει στη διάθεση του πιστωτικού οργανισμού.

73. Τη λύση αυτή δέχονται, άλλωστε, ορισμένα κοινοτικά κείμενα και, μεταξύ άλλων, η πρόταση οδηγίας COM(2002) 443 τελικό. Η πρόταση αυτή προβλέπει, πράγματι, ότι, σε περίπτωση ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχωρήσεως, «[ο] καταναλωτής πρέπει να καταβάλει τους οφειλόμενους τόκους για

26 — Σκέψη 58.

27 — Αυτόθι.

28 — Απόφαση περί παραπομπής (σ. 17).

την περίοδο ανάληψης πίστωσης» [29]. Η ως άνω υποχρέωση δικαιολογείται από την ανάγκη περιστολής των καταχρήσεων και της κερδοσκοπίας εκ μέρους των καταναλωτών όταν η σύμβαση πιστώσεως αφορά σημαντικά ποσά [30].

74. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι, επί της αρχής, η οδηγία δεν απαγορεύει την επιβολή υποχρεώσεως καταβολής νομίμων τόκων όπως αυτή που αποτελεί αντικείμενο αμφισβητήσεως στην υπό κρίση υπόθεση.

75. Νομίζω, πάντως, ότι η λύση αυτή δεν μπορεί να εφαρμοστεί εν προκειμένω.

76. Πράγματι, είναι γνωστό ότι, στις υπό κρίση υποθέσεις, μεσολάβησε μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ της συνάψεως της συμβάσεως δανείου και της υπαναχωρήσεως από αυτήν: οι εναγόμενοι υπαναχώρησαν από τις συναφθείσες το 1992 συμβάσεις έξι έτη μετά από τη σύναψή τους, δηλαδή το 1998 [31]. Επιπλέον, είναι σαφές ότι η καθυστέρηση αυτή, που επήλθε όσον αφορά την υπαναχώρηση από τις συμβάσεις δανείου, οφείλεται αποκλειστικά στο γεγονός ότι η τράπεζα παρέλειψε να ενημερώσει τον καταναλωτή για το δικαίωμά του να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση [32].

77. Πάντως, όπως διευκρίνισα στις προτάσεις που ανέπτυξα στην υπόθεση Heininger [33], η οδηγία επιβάλλει «ιδιαίτερη ευθύνη» στον έμπορο. Στο άρθρο 4, προβλέπει ότι οφείλει να πληροφορεί τους καταναλωτές σχετικά με το δικαίωμά τους να υπαναχωρήσουν από τη σύμβαση και προσθέτει, στο άρθρο 5, ότι η προθεσμία για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχωρήσεως αρχίζει να τρέχει «από της παραλαβής εκ μέρους του καταναλωτή της πληροφορήσεως [αυτής]». Η αποτελεσματικότητα του δικαιώματος υπαναχωρήσεως που παρέχει η οδηγία εξαρτάται, επομένως, αποκλειστικά από την επιμέλεια του εμπόρου να συμμορφωθεί προς την υποχρέωση που υπέχει από την οδηγία.

78. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, φρονώ ότι η τράπεζα δεν μπορεί να απαιτεί την καταβολή τόκων υπερημερίας καθόσον δεν έχει συμμορφωθεί προς τις δικές της υποχρεώσεις. Πράγματι, στο μέτρο που οι τόκοι που απαιτούνται από τον καταναλωτή οφείλονται αποκλειστικά στο γεγονός ότι η τράπεζα παρέβη την υποχρέωση που υπέχει από το άρθρο 4 της οδηγίας, η επίδικη υποχρέωση πληρωμής δεν μπορεί να επιβληθεί. Όπως έκρινε το Δικαστήριο στην υπόθεση Heininger, αν οι πιστωτικοί οργανισμοί επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν τις κατ' οίκον διαπραγματεύσεις για να διαθέσουν στο εμπόριο τις υπηρεσίες τους, «μπορούν χωρίς δυσκολία να προφυλάξουν τόσο τα συμφέροντα των καταναλωτών όσο και τις δικές τους απαιτήσεις σχετικά με την ασφάλεια δικαίου, συμμορφούμενοι προς την υποχρέωσή τους να πληροφορούν τους καταναλωτές αυτούς» [34].

29 — Άρθρο 11, παράγραφος 3.

30 — Βλ. αιτιολογική έκθεση, άρθρο 11 (σ. 213).

31 — Απόφαση περί παραπομπής (σ. 5 έως 8).

32 — Βλ., μεταξύ άλλων, τις γραπτές παρατηρήσεις της τράπεζας (σημείο 4).

33 — Σημεία 60 έως 62.

34 — Σκέψη 47.

79. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο δώσει στο τελευταίο προδικαστικό ερώτημα την απάντηση ότι δεν αντιβαίνει προς τα άρθρα 5 και 7 της οδηγίας η εφαρμογή εθνικής διατάξεως που προβλέπει, σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από σύμβαση δανείου, την υποχρέωση του καταναλωτή να καταβάλει τόκους, με το επιτόκιο της αγοράς, επί των ποσών που εισέπραξε δυνάμει της συμβάσεως αυτής, εφόσον ο έμπορος δεν ενημέρωσε, σύμφωνα με την υποχρέωση που υπέχει από το άρθρο 4 της οδηγίας, τον καταναλωτή για το δικαίωμά του να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση εντός της προθεσμίας που προβλέπεται προς τούτο.

VII — Πρόταση

80. Βάσει του συνόλου των προηγουμένων σκέψεων, προτείνω, κατά συνέπεια, στο Δικαστήριο να απαντήσει ως εξής στα ερωτήματα που υπέβαλε το Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen:

«1) Τα άρθρα 1 και 2 της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεως εκτός εμπορικού καταστήματος, έχουν την έννοια ότι, όταν στις διαπραγματεύσεις ή στη σύναψη της συμβάσεως παρεμβαίνει τρίτος εν ονόματι ή για λογαριασμό του εμπόρου, η εφαρμογή της οδηγίας δεν μπορεί να εξαρτάται από άλλες προϋποθέσεις εκτός αυτών που προβλέπει το άρθρο 1 του κειμένου αυτού και, ιδίως, από την προϋπόθεση ότι ο έμπορος γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει τις ενέργειες του τρίτου.

2) Στην περίπτωση ενιαίας χρηματοπιστωτικής ενέργειας που περιλαμβάνει σύμβαση στεγαστικού δανείου και σύμβαση πωλήσεως ακινήτου, δεν αντιβαίνει προς τα άρθρα 5 και 7 της οδηγίας εθνική διάταξη η οποία προβλέπει, σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση δανείου, την υποχρέωση του καταναλωτή να επιστρέψει το ποσόν του δανείου στον πιστωτικό οργανισμό εφόσον, κατόπιν εντολών του δανειολήπτη, το ποσόν αυτό καταβλήθηκε απευθείας από τον εν λόγω οργανισμό στον πωλητή του ακινήτου.

3) Δεν αντιβαίνει προς τα άρθρα 5 και 7 της οδηγίας 85/577 εθνική διάταξη η οποία προβλέπει ότι, σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από σύμβαση δανείου, ο καταναλωτής υποχρεούται να επιστρέψει αμέσως στον πιστωτικό οργανισμό τα ποσά που έλαβε δυνάμει της συμβάσεως αυτής.

4) Δεν αντιβαίνει προς τα άρθρα 5 και 7 της οδηγίας η εφαρμογή εθνικής διατάξεως που προβλέπει, σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από σύμβαση δανείου, την υποχρέωση του καταναλωτή να καταβάλει τόκους με το επιτόκιο της αγοράς επί των ποσών που εισέπραξε δυνάμει της συμβάσεως αυτής, εφόσον ο έμπορος δεν ενημέρωσε, σύμφωνα με την υποχρέωση που υπέχει από το άρθρο 4 της οδηγίας, τον καταναλωτή για το δικαίωμά του να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση εντός της προθεσμίας που προβλέπεται προς τούτο.»